

După cum se vede, Teterev își dă seama că e posesor al unor adevăruri importante. Nu le valorifică pentru că nu e capabil (e un om pierdut, doar), dar știe ce înseamnă adevărul. Satin nu e poate atât de conștient de valoarea «concluziilor», sale, dar pronunță adevăruri tot atât de mărețe. Sînt cunoscute doar mărturiile făcute de Gorki însuși, cu privire la Satin... «Monologul lui Satin despre om ca despre singurul adevăr, e palid, scria el lui K. P. Piatnițki la 15 iulie 1902. Totuși afară de Satin n-avea cine să-l spună, iar el nu-i în stare s-o facă mai bine, cu mai multă strălucire. Și așa monologul acesta e destul de străin în limbajul lui Satin... Dar n-ai ce face!»¹⁶.

Mai tîrziu, explicînd ostașilor roșii de la Kursk dece în piesa *Azîlul de noapte* nu se aude o chemare la răscoală, Gorki preciza: «Chemarea aceasta poate fi auzită în cuvintele lui Satin în aprecierea lui asupra omului», dar adauga totodată: «E de la sine înțeles că nu puteam pune propaganda fățișă a socialismului în gura unor oameni striviți de viață, incapabili de muncă, dispuși să accepte orice fel de consolare»¹⁷. Rezultă deci că Gorki căuta parcă și în cercurile cele mai nepotrivite, oameni capabili, în ciuda vieții lor personale nereușite, să pronunțe adevăruri mari și mobilizatoare. Nu accepta ca ei să rostească mai mult decît pot, dar tindea să creeze situații în care tot ce pot spune — să fie spus.

Asemenea oameni se găseau atunci și în rîndul cinicilor inteligenți și simpatici. Nu toți pronunță, poate, adevăruri tot atât de importante ca Teterev și Satin, dar toți o fac, pe măsura înțelegerii lor și în limita condițiilor înfățișate. Doar tot un «oblicitel» este și Cuvalda. Adevăruri usturătoare îi aruncă în față lui Iacov și Malva («Gustoasă-s, dar nu pentru tine...») și Seriojca (Nu tu, ciine, să înfuleci mielul, zi mersi dacă ți se aruncă ceva oase, să le rozi). Iar în ceea ce-l privește pe Foma Gordeev, întregul destin al vieții sale e parcă orientat în spre scena finală a «demascării mai marilor vieții». Schimonosindu-se, Vlas pronunță aprecieri juste și subtile cu privire la «oameni mărunți și jalnici», care se tîrăsc pe pămînt. Iar Drónov din *Viața lui Clim Samgîn*, cu cîtă pricepere îl inițiază pe Clim în culisele și dedesupturile luptei politice și ideologice din Rusia de atunci. Oare de pe urma «explicațiilor» sale nu se risipește aureola de ideologi, cu care se împăunau atîția afaceriști, în fond? Gorki demascatorul (oblicitel) și căutătorul de adevăr parcă se transfigurează în atîtea din personagiile sale, pe care, din punct de vedere caracterologic, sîntem îndreptățiți să le încadrăm în categoria cinicilor.

O altă funcție pe care o îndeplinesc «cincii simpatici» ai lui Gorki este și aceea de a rosti aforisme. Este cunoscută obiecția pe care i-a făcut-o Tolstoi lui Gorki, că personagiile sale prea vorbesc în aforisme. Azi, în perspectiva

¹⁶ Gorki, *Opere în 30 volume*. Ediția Institutului de literatură universală. „A. M. Gorki” de pe lîngă Academia de Științe a URSS, Moscova, 1950, vol. 6, p. 551. Deasemenea: M. Gorki, *Opere*, București, 1953, vol. 6, p. 627.

¹⁷ *Ibidem*.